

Sorry – het allermoeilijkste woord ter wereld

Of je excuses door anderen geaccepteerd zijn, weet je eigenlijk pas echt als je aan hun dis wordt genodigd. Als je eet uit hun schaal, van hun wijn en hun spijs.

Frank G. Bosman

Mijn dochter van 14 (2^e jaar middelbare school) kreeg voor Duits een intrigerende opdracht mee. Dochterlief moest drie ‘hele moeilijke’ Duitse woorden opzoeken en vertalen. En omdat ik gek op de Duitse taal ben (ik ben zelfs gepromoveerd op een Duitser, Hugo Ball) keek ik graag even mee. Ik kwam niet verder dan *Schmetterling*, een zeer vies klinkend woord voor een vlindertje. Maar dochterlief had, met behulp van de god-die-Google-heet, drie andere woorden gevonden: *Abenddämmerung* (avondschemering), *Lebensabschnittspartner* (partner gedurende een periode van je leven) en – naar mijn grote verbazing – *Entschuldigung* (verontschuldiging). In mijn naïviteit zei ik: ‘maar dat is toch helemaal geen moeilijk woord?’ Waarop zij vroeg: ‘O nee? Probeer het maar eens te doen’.

Are You Being Served?

Je zal maar de dochter van een theoloog zijn. Dat belast je in velerlei opzicht met heerlijke nutteloze kennis. Maar aan de andere kant: dit wereldwijze antwoord deed me toch wel heel erg goed. En ze heeft zo gelijk. *Sorry seems to be the hardest word* zongen Elton John en Bernie Taupin al in 1976. Het lied gaat over een liefdesrelatie die ontegenzeggelijk op de klippen lijkt te lopen. En een van de belangrijkste redenen voor de breuk is dat geen van beide partners ‘sorry’ wil/kan/durft te zeggen. Allebei te trots om toe te geven. En dus moet de liefde breken.

Ik kan me nog herinneren dat ik jonger was en met mijn moeder naar de Britse comedy *Are You Being Served?* zat te kijken. In de aflevering ‘Goodbye Mr. Grainger’ (in 1977, dus een jaar na Eltons liedje) heeft de senior winkelbediende zich wel heel erg grof en bot uitgelaten tegen en over zijn collega’s. Als ik het goed heb, omdat deze oude mopperpot dacht dat ie weggepromoveerd zou worden. Niet dus. En dus moest hij met hangende pootjes naar zijn collega’s voor een *Wiedergutmachung* (weer zo’n mooi Duits woord).

Caroline Tensen en Bert van Leeuwen zijn moderne biechtvaders

Grainger gaat al zijn collega’s af om letterlijk ‘sorry’ te zeggen en hun vergeving te vragen. Nuffig en boos weigeren zijn collega’s hem zelfs maar aan te kijken, laat staan zijn verontschuldigen te aanvaarden. Als hij weggeslopen is door de achteruitgang, dringen de collega’s bij elkaar, een beetje beschaamd dat ze de oude mopperpot zo hebben laten lijden. Captain Peacock, de kakkerige *floor manager*, zegt dan: ‘Onze collega heeft zojuist de allermoeilijkste woorden in de Engelse taal gesproken: *I am sorry.*’ Miss Slocombe merkt op: ‘Ja, maar het was wel zijn eigen fout.’ Waarop Peacock zegt: ‘Precies. En dat maakt het ook zo moeilijk.’

Emo-televisie

Dat sorry-zeggen echt heel moeilijk kan zijn, weten we als Nederlandse televisiekijkers natuurlijk heel goed. Verschillende programma's hebben het tot hun corebusiness gemaakt om schuldgevoelens te mobiliseren om voor het oog van heel de natie de vergeving te vragen en – onder druk van dezelfde natie – ook aanvaard te krijgen. Verzoeningstelevisie is emo-televisie bij uitstek.

Denk aan het iconische programma *Het Spijt me*, dat met enige tussenpozen tussen 1993 en 2011 door RTL4 werd uitgezonden en werd gepresenteerd door Caroline Tensen. De titelsong was *Het spijt me* (1994) van Anita Meyer, met de mooie tekst: *Het spijt me, het spijt me, komt het weer goed vanavond*. Die laatste zin klinkt half als vraag en half als constatering; een soort bezwering om het grote 'sorry' toch uiteindelijk te laten klinken.

Wat recenter hebben we ook *Het Familiediner* van de EO moeten aanzien (vanaf 2000). Presentator Bert van Leeuwen gaat op pad om beide gebrouilleerde partijen aan te horen. En als een ervaren mediator probeert hij eventuele grenzen en blokkades op te heffen, zodat alle kwaai koppen uiteindelijk in relatieve pais en vree aan het diner komen te zitten waar de naam van het programma naar verwijst.

Drempelvrees

U merkt misschien wel dat ik niet heel erg superenthousiast ben over emo-televisie als *Het spijt me* en *Het familiediner*, hoewel ik ervan overtuigd ben dat het programma voor een aantal deelnemers zeker iets goeds bereikt heeft. Maar ik word altijd wat misselijk als ik het intense verdriet van mannen en vrouwen voor de draaiende camera zie veranderen in zendtijd en advertentie-inkomsten. Noem me ouderwets, maar ik meen dat veel menselijk leed juist niet gediend is met een onbarmhartige uitvergroting op het televisiescherm. Soms is een zekere afstand, misschien zelfs een zekere schaamte helemaal niet zo'n verkeerde reactie.

Niet voor niets moest Judas de tafel van het Laatste Avondmaal verlaten

Toch voorzien dergelijke programma's – gezien hun populariteit – wel in een soort collectieve behoefte, en die is breder dan de menselijke behoefte om schaamteloos in de woonkamer van de buurman te kunnen loeren. *Het spijt me* voorziet in een soort therapie om 'sorry' te kunnen zeggen. Je bent misschien geneigd te denken: we zijn niet meer gewend om sorry te zeggen, dat deden ze vroeger wel beter. Maar ik denk dat jezelf verontschuldigen altijd een halszaak is geweest. Trots, eer, schaamte en koppigheid strijden om voorrang. En vaak genoeg *wil* je best sorry zeggen, maar weet je eigenlijk van ellende niet meer hoe je dat ook al weer moet doen. Net als met liefde is het soms lastig er woorden voor te vinden.

Caroline Tensen en Bert van Leeuwen zijn moderne biechtvaders, geestelijk leiders, goeroes bijna, die je laten zien dat vergeving vragen (en krijgen) echt te realiseren is. Ze helpen je over een drempel heen, en dat is wel winst. Maar toch, die emo-televisie... goed.

Maaltijd

Wat ik aan *Het Familiediner* heel erg goed vind, is de context van de maaltijd. Eten en vooral eten delen is een uiterst intieme aangelegenheid. Uit eten gaan is weer een andere zaak – dat is neutrale grond – maar bij iemand thuis gaan eten, is andere koek. Je dringt letterlijk (en met toestemming) binnen in het heilige der heilige, iemands woonhuis. Daar neem je plaats aan zijn of haar tafel, je deelt het eten en het drinken, je geniet van elkaars gezelschap. Maar hoeveel vorken en messen je ook op tafel legt en hoe chic het tafellaken ook is, het kan niet verstoppen dat je getuigen ben van een wel heel primitief en dierlijk ritueel: het naar binnen werken van voedsel. Esthetisch is het niet echt heel prettig allemaal, zelfs als we het boeren, scheten en smakken met succes achterwege kunnen laten.

Die intimiteit kan alleen gedeeld worden als alle plooiën tussen de tafelgenoten zijn weggestreken. Vandaar dat Judas ook de tafel van het Laatste Avondmaal moest verlaten: hij belastte de intimiteit van het ritueel. 'Sorry' is en blijft het allerlastigste woord, in welke taal dan ook. Of je excuses oprecht waren en door anderen als zodanig geaccepteerd zijn, weet je eigenlijk pas echt als je aan hun dis wordt genodigd. Als je eet uit hun schaal en van hun wijn en hun spijs. Ik wens u veel welgemeende excuses en vooral een smakelijke maaltijd.

Dr. Frank G. Bosman is cultuurtheoloog en is als onderzoeker werkzaam aan het Tilburg Cobbenhagen Center (Tilburg University) op de gebieden religiejournalistiek en digital religion: www.frankgbosman.nl.

Beeld: Patrick (CC BY 2.0)